

Eskimiş Olma Korkusu (Fobo) Ölçeğinin Geliştirilmesi

Fear of Becoming Obsolete Development of Scale

Özet

Amaç: Günümüzde yapay zekâ, stratejik iş süreçleri konusunda yaşanan son dönüşüm teknolojilerinden biridir. Yapay zekanın yeni ortaya çıktığı bir dönemde, belirli rollerin güncelliğini yitireceği korkusu gündeme gelmiştir. Teknoloji gelişmeye ve iyileşmeye devam ettikçe risk artmaktadır. Eskime korkusu veya Fear of Becoming Obsolete (FOBO), çalışanların yeni teknolojiler, platformlar ve yapay zekâ ile yer değiştirmeleri konusunda hissettikleri kaygıyı tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu çalışma, "Eskimiş olma korkusu (FOBO)" yaklaşımının teorik çerçevesini ele alarak, yeni bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma kapsamında ilgili ulusal ve uluslararası literatür taraması yapıp elde edilen bilgiler doğrultusunda bir çerçeve hazırlanmıştır. Taslak ölçek tasarlandıktan sonra 12 uzmanın görüşüne başvurulmuş olup, Davis tekniğinden faydalanılmıştır. Son hali, 7 ifadeden oluşan ölçeğin maddelerinin CVI değerleri 0,86-1,00 arasındadır. Ulaşılan bu 7 madde, dil bilgisi alanında uzman olan iki kişi tarafından dil ve anlatım kontrolünden geçirilerek pilot uygulama süreci başlatılmıştır. Veriler çevrimiçi yöntemle Şubat-Mart 2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu sürecin sonunda 206 anket toplanmış olup, normallik testlerinde dağılımı olumsuz etkileyen 12 anket çalışmadan çıkarılmıştır. Bu aşamanın sonucunda geriye kalan 194 anketten oluşan veriler doğrultusunda, testler gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS ve AMOS programlarında geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine tabi tutulmuştur.

Bulgular: Nihai halinde 5'li Likert tipi 7 ifadeden oluşan tek boyutlu "Eskimiş Olma Korkusu (FOBO) Ölçeği" olarak isimlendirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi neticesinde uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir seviyede olduğu görülmüştür.

Tartışma: Sağlık personeli yapay zekâ çağında becerilerinin ve uzmanlıklarının eskimesi konusunda endişe duyabilirler ve bu da iş güvenliği ve kariyer gelişimi konusunda endişelere yol açabilir. Bu çalışmanın da ortaya çıkma nedeni ve özgün yanı da bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Sonuç: Gerçekleştirilen analizler sonucunda, geliştirilen bu ölçeğin idari ve tıbbi sağlık çalışanlarının yapay zekanın gelişimi karşısındaki "eskimiş olma korkusu (FOBO)" algılarını tespit etmek üzere uygulanabilir bir veri toplama aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Teknoloji, Eskime, Sağlık, FOBO.

Abstract

The Purpose: Today, artificial intelligence is one of the latest transformation technologies in strategic business processes. In a period when artificial intelligence is just emerging, the fear of certain roles becoming obsolete has come to the fore. As technology continues to develop and improve, the risk increases. Fear of Obsolescence or Fear of Becoming Obsolete (FOBO) is a term used to describe the anxiety that employees feel about being replaced by new technologies, platforms and artificial intelligence. This study aims to develop a new scale by addressing the theoretical framework of the "Fear of Obsolescence (FOBO)" approach. Materials and Methods: Within the scope of the research, relevant national and international literature was reviewed and a framework was prepared in line with the information obtained. After the draft scale was designed, 12 experts were consulted and the Davis technique was used. The final version

2025, 1(1) 9-16

Serhan ŞAHİNLİ¹

SS: 0000-0001-9675-2570

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Zeytinburnu, İstanbul

Received/Geliş Tarihi:

18/03/2025

Accepted/Kabul Tarihi:

06/05/2025

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Serhan ŞAHİNLİ

E-posta:

serhan.sahinli@yeniyuzyil.edu.tr

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License

of the scale, consisting of 7 statements, has a CVI value between 0.86-1.00. These 7 items were checked for language and expression by two people who are experts in the field of grammar, and the pilot application process was initiated. Data were collected online between February and March 2025. At the end of this process, 206 surveys were collected, and 12 surveys that negatively affected the distribution in normality tests were excluded from the study. As a result of this stage, tests were performed on the data of the remaining 194 surveys. The data were subjected to validity and reliability analyses in SPSS and AMOS programs.

Findings: In its final form, it was named as the one-dimensional "Fear of Obsolescence (FOBO) Scale" consisting of 7 5-point Likert-type expressions. As a result of confirmatory factor analysis, it was seen that the goodness of fit indexes were at an acceptable level.

Discussion: Healthcare personnel may be concerned about the obsolescence of their skills and expertise in the age of artificial intelligence, and this may lead to concerns about job security and career development. The reason for the emergence of this study and its originality also emerge at this point.

Conclusion: As a result of the analyses performed, it was determined that this developed scale is a viable data collection tool to determine the "fear of obsolescence (FOBO)" perceptions of administrative and medical health workers against the development of artificial intelligence.

Keywords: Artificial Intelligence, Technology, Obsolete, Health, FOBO.

GİRİŞ

Teknoloji geliştikçe, iş yerinde başarılı olmak için gereken beceriler de gelişmektedir. Sürekli beceri geliştirme ihtiyacı yaygınlaşmakta ve çalışanların tükenmeden gelişmek için çabalamayı öğrenmeleri gerekmektedir. Geçmişte, kişisel bilgisayarlar, e-posta ve internet gibi yeni teknolojiler iş akışlarını bozmakta ve çalışanların yeni becerileri hızla öğrenmesini gerektirmekteydi. Günümüzde yapay zekâ, işlerin nasıl yapıldığını değiştiren en son dönüşüm teknolojilerinden biri halini almıştır. Yapay zekanın yeni ortaya çıktığı dönemde, belirli rollerin güncelliğini yitireceği korkusu gündeme gelmiştir. Teknoloji gelişmeye ve iyileşmeye devam ettikçe risk artmaktadır. Eskime korkusu veya Fear of Becoming Obsolete (FOBO), çalışanların yeni teknolojiler, platformlar ve yapay zekâ ile yer değiştirmeleri konusunda hissettikleri kaygıyı tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Kelly, 2023; Carucci, 2024).

Brookings Enstitüsü'nün yaptığı araştırmalarda ABD'deki işlerin %25'nin yapay zekâ veya otomasyon tarafından değiştirilme riski altında olduğu tahmin edilmektedir. ABD'de 2023 yılında yapılan farklı bir araştırmada, çalışanların %22'sinin teknolojinin işlerini gereksiz hale getireceği konusunda endişe duyduğu ve teknoloji korkusunun 2021'den bu yana yedi puan artarken, diğer iş endişelerinin sabit kaldığı tespit edilmiştir. Çalışanların bazıları yapay zekâ ve diğerlerinin hızla büyüyen

teknolojiler nedeniyle işlerini kaybedeceklerinden korkarken, diğerleri kendilerini yeniden yapılandırmak zorunda kalacakları, farklı kariyerlere zorlanacakları veya talep gören becerilerden yoksun oldukları için uzun süreli işsiz kalacaklarından endişe duydukları görülmüştür (Gallup, 2023; Saad, 2023). Bu bağlamda, çalışanların korkuları, onları sürekli olarak daha fazla eğitim almaya ve teknolojinin işlerini gereksiz hale getirmesini önlemek için sektör trendleriyle güncel kalmaya yönlendirmektedir (Shine, 2023).

Eskime korkusu artan stres ve kaygıya, azalan iş memnuniyeti ve bağlılığa ve bozulan iş-yaşam dengesine yol açabilir. Yapay zekanın tanıtımı ve bunun sonucunda ortaya çıkan FOBO tepkisi muhtemelen ek çalışan tükenmişliğine de yol açabilir. İşyerinde FOBO'yu tanımak ve ele almak yalnızca çalışanların refahı için değil, aynı zamanda daha olumlu ve üretken bir çalışma ortamı yaratmak için de önem arz etmektedir (Kalser, 2023).

Bu kapsamda çalışmada, "Eskimiş olma korkusu" yaklaşımının teorik çerçevesini ele alarak, yeni bir ölçek geliştirmek amaçlanmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü ve Deseni

Araştırmada keşfedici model kullanılmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, İstanbul'da yer alan özel bir hastanede Şubat-Mart 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul'da özel bir hastanede çalışan toplam 350 personel oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu hastanede görev yapan ve katılmayı kabul eden gönüllü sağlık çalışanları oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında en az 185 kişi hesaplanmıştır (Coşkun vd., 2020). Örneklem tercihinde kolayda yöntem seçilmiştir. Araştırmada evrenin tamamına anket formu dağıtılmış fakat toplam 206 kişiden geri dönüş olmuştur. Hastanelere dağıtılan anket formları içerisinde noksan veya yanıtlanmamış anket formları çalışmadan çıkartılmıştır. Araştırmada toplam 194 kişiden kullanılabilir anket formu elde edilmiştir. Araştırma sadece ilgili hastanede, tıbbi ve idari sağlık personeline uygulanması ile sınırlılık içermektedir.

Veri Toplama Araçları

İlgili literatürde sağlık çalışanlarının yapay zekâ teknolojisi ile ilgili gelişmeler karşısında "eskimiş olma korkusu" algılarını ölçmek için geliştirilen ölçüm aracına rastlanmamıştır. Bu sebeple, ilgili konuyu ölçebilmek için yeni bir ölçek geliştirme çalışması yürütülmüştür. Bu doğrultuda yürütülen bilimsel çalışma aşamaları aşağıda ele alınmıştır.

Veri Toplama ve Ölçek Geliştirme Süreci

Fear of Becoming Obsolete (FOBO), kavramı ile ilgili öncelikle ulusal ve uluslararası alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapısı madde havuzundan yararlanılarak belirlenmiştir (Nelson vd., 2020; Liu vd., 2022; Briganti ve Moine, 2020; Li ve Liu, 2025; Kelly, 2023; Carucci, 2024; Saad, 2023; Shine, 2023; Kalser, 2023). Alanyazında FOBO kavramı ile ilgili doğrudan yapılmış sınırlı sayıda araştırmaya rastlanılmıştır (Gallup, 2023). Yapılan bu araştırmalardan birisinde, ABD'deki çalışanların FOBO ile ilgili algıları anket aracılığıyla ölçülmüştür. Dolayısıyla literatürde yer alan çalışmalarda, bu araştırmanın kapsamına dahil ettiği FOBO kavramı ölçek aracılığıyla ölçülmemiştir. Bu sebeple FOBO kavramını ölçebilen yeni ölçek geliştirme süreci başlatılmıştır. Bu çerçevede "eskime, eskimiş olma, korku, FOBO, yapay zekâ, teknoloji, değişim ve dönüşüm gibi konu ile ilgili olabilecek araştırmalar incelenmiş ve konuyla ilgili toplam 8 ifadeli madde havuzunun yer aldığı taslak ölçek oluşturulmuştur.

Tasarlanan taslak ölçekten sonra toplam 12 uzmanın görüşüne başvurulmuştur (7'si akademisyen, 5'i sahada görev yapan). Uzman görüşünün değerlendirilmesinde, Davis tekniği kullanılmıştır (Davis, 1992). Bu teknik doğrultusunda uzmanların maddeleri "a) Madde özelliği temsil ediyor", "b) Maddenin biraz düzeltilmeye ihtiyacı var", "c) Maddenin oldukça düzeltilmeye ihtiyacı var" ve "d) Madde özelliği temsil etmez" şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Ek olarak uzmanlardan maddeler için varsa görüş ve önerilerini de yazmaları talep edilmiştir. Uzman değerlendirmelerinin neticesinde, her bir ifade için "a" ve "b" seçeneklerinin sayısı, uzman sayısına bölünerek CVI değeri hesaplanmıştır. 1 maddenin CVI değeri 0,80'in altında olduğu için ölçekten çıkartılmış ve ölçek yeniden oluşturulmuştur. Nihai hali, 7 ifadeden oluşan ölçeği oluşturan maddelerin CVI 0,86-1,00 arasında değer almaktadır.

Elde edilen bu 7 madde, dil bilgisi uzmanı iki kişinin kontrolünden geçirilerek, pilot uygulama süreci başlatılmıştır. Pilot çalışmada önemli hususlardan birisi, örneklemin hedef kitleyi kapsayacak şekilde belirlenmesidir. Örneklem sayısının belirlenmesi ile ilgili literatürde farklı görüşler mevcuttur. Madde sayısının 30'un altında olması durumunda 50 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olacağı ifade edilmiştir. Bir diğer görüşe göre ise pilot çalışma örnekleminin, evren büyüklüğünün %10'una sahip olmasının yeterli olacağı yönündedir (Coşkun vd., 2020; Connelly, 2008; Morgado vd., 2017). Bu doğrultuda, pilot çalışma 53 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte:

- Ölçeğin oluşturulan yapıya uygunluğunu değerlendirmek için keşfedici faktör analizi gerçekleştirilmiştir.
- Güvenilirlik analizi kapsamında Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Pilot uygulama süreci sonunda 7 ifadeli ölçek tasarlanmıştır (Tablo 1).

Veriler Şubat-Mart 2025 tarihleri arasında çevrimiçi olarak toplanmıştır. Bu süreç neticesinde 206 anket elde edilmiştir. Normallik testleri gerçekleştirilerek, sapmaya neden olan anketler çıkarılmıştır. Geriye kalan 194 anketten oluşan veriler çerçevesinde, testler gerçekleştirilmiştir. Basıklık değeri 1,309 ve çarpıklık değeri 0,926 olarak bulunmuştur. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2,0 ve +2,0 arasında yer alması, ölçeğin verilerinin normal dağıldığını ifade etmektedir (George ve Mallery, 2010). Sonraki aşamada geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Analizler %95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

Etik Beyan

Çalışma için İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Fen ve Tıbbi

Müdahale Gerektirmeyen Sağlık Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. (05.02.2025 tarihli, Karar No: 2025/02-1483).

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma kapsamındaki verilerin analiz edilmesinde istatistik paket programlarından faydalanılmıştır. Bu paket programlar IBM SPSS ve IBM AMOS'tur. Çalışmada, taslak ölçeğin yapı geçerliliğinin kontrol edilebilmesi için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi açıklayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere, 2 farklı biçimde gerçekleştirilmektedir. Açıklayıcı faktör analizi ile maddelerin faktör yapıları değerlendirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinden sonra doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır (Shur, 2006; Karagöz, 2014).

BULGULAR

Bu bölümde araştırma katılımcılarına ait tanımlayıcı bilgiler ve "Eskimiş Olma Korkusu (FOBO) Ölçeğinin" geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine dair bulgular yer almaktadır.

Katılımcıların 138'i (%71,1) kadın, 56'sı (%28,9) erkektir. Katılımcıların 94'ü (%48,5) evli, 100'ü (%51,5) ise bekar bireylerden oluşmaktadır. 40'ı (%20,6) 25 ve altı, 54'ü (%27,8) 26-30 yaş grubu, 44'ü (22,7) 31-35 yaş grubu bireylerden oluşan katılımcıların 43'ü (%22,2) 41 ve üzeri yaşlardadır. 77'si (%39,7) lisans, 58'i (%29,9) ön lisans, 49'u (%25,3) lisans üstü ve 10'u (%5,2) lise

düzeyde eğitim alan katılımcıların 41'i (%21,1) hasta kayıt, 13'ü (%6,7) hemşire, 73'ü (%37,6) sağlık teknikeri/teknisyen, 55'i (%28,4) idari personel ve 12'si (%6,2) hekimlerden oluşmaktadır. 94'ü (%45,5) 5 ve altı yıl arası kurumda çalışırken, 40'ı (%20,6) 11-15 yıl ve 37'si (%19,1) 6-10 yıl, 23'ü (%11,9) 15 ve üzeri yıl kurumda çalışmaktadır.

Araştırmada geliştirilen ölçeğin, açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Tablo 1'de yer aldığı şekliyle 7 ifadeli ölçek, gerçekleştirilen analizler sonucunda pilot çalışma ile benzerlik göstererek tek boyut altında toplanmıştır (Tablo 1). Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışmada minimum faktör yükü 0,47 olarak saptanmıştır. Ölçekte KMO değerinin 0,855 ve Bartlett Küresellik Testinin de anlamlı olduğu görülmüştür. "Eskimiş Olma Korkusu" ölçeği son halinde tek boyuttan ve toplam 7 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin açıklanan toplam varyansı ise 62,917'dir.

Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için Cronbach alfa (α) değeri incelenmiş ve 0,896 olduğu görülmüştür.

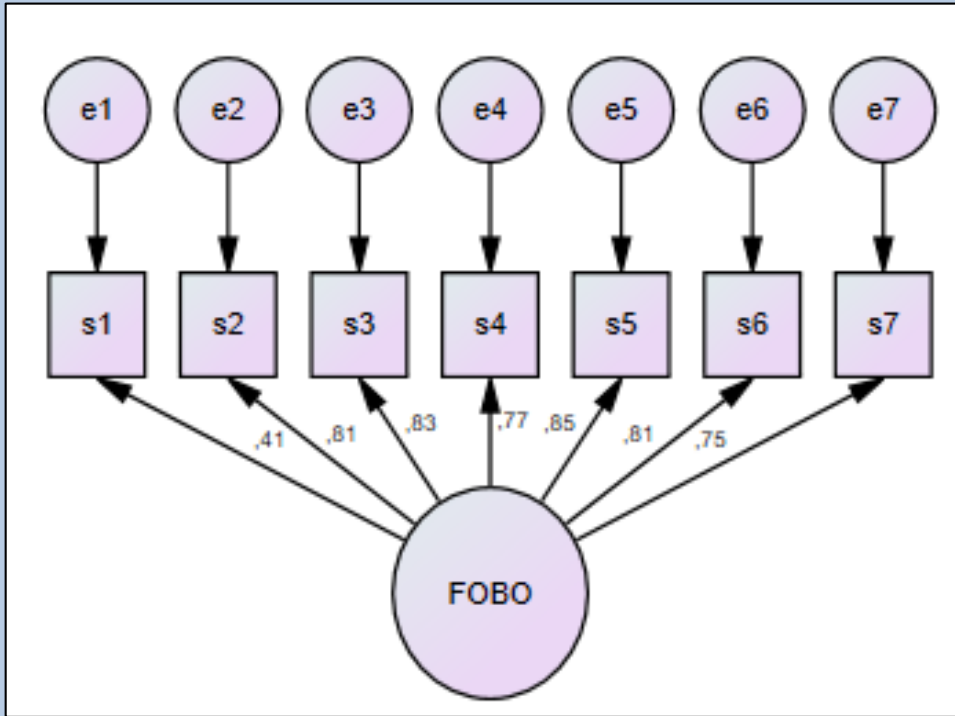
Çalışmanın ikinci bölümünde doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Şekil 1'de görülmektedir.

Tablo 2'te uyum iyiliği indekslerinin kabul aralıkları ve bulguları görülmektedir.

"Eskimiş Olma Korkusu (FOBO) Ölçeğinin" tek boyutlu faktör modeli doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyilik indeksleri açısından literatürde kabul edi-

Tablo 1 Çalışmanın AFA Sonuçları

Faktör/İfadeler	Faktör Yükleri	Açıklanan varyans (%)	Cronbach alfa
Eskimiş Olma Korkusu (öz değer=4,404)		62,917	0,896
s5	0,869		
s3	0,864		
s2	0,839		
s6	0,837		
s4	0,802		
s7	0,790		
s1	0,478		
Değerlendirme Kriterleri	KMO: 0,855 χ^2 : 187,097 Bartlett Küresellik Testi: 0,000 Cronbach alfa: 0,896 Açıklanan Varyans Toplamı: %62,917 Serbestlik Derecesi: 21 p<0,001		

Şekil 1 Araştırmanın Ölçüm Modeli ve Uyum İyiliği Sonuçları

Tablo 2 Araştırmanın Model Uyumu Sonuçları

Kabul edilebilir uyum indeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi^2/DF \leq 5$	2,032
$0,05 \leq RMR \leq 0,08$	0,052
$0,85 \leq GFI < 0,90$	0,852
$0,85 \leq AGFI < 0,90$	0,851
$0,90 \leq NFI < 0,95$	0,902
$0,90 \leq IFI < 0,95$	0,923
$0,90 \leq NNFI < 0,95$	0,903
$0,90 \leq CFI < 0,95$	0,920
$0,05 < RMSEA < 0,08$	0,06

Tablo 3 Eskimiş Olma Korkusu (FBO) Ölçeği

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
1. Yapay zekâ teknolojisindeki değişimden endişeleniyorum.					
2. Yapay zekâ teknolojisindeki değişimden dolayı işten çıkarılacağımı düşünüyorum					
3. İşimin yapay zekâ teknolojisi tarafından elimden alınacağını düşünüyorum.					
4. Yapay zekâ teknolojisinin beni işimde gereksiz hale getireceğini düşünüyorum.					
5. Yapay zekâ teknolojisi yüzünden işimin eskiyeceğinden endişeleniyorum					
6. İşimin modasının geçmeye başladığını düşünüyorum					
7. İşime fayda sağladığım konusunda endişeleniyorum					

lebilen uyum değerlerine sahiptir (RMSEA, CFI, NFI ve X^2/SD vb.) (Karagöz, 2014). Ulaşılan bulgular doğrultusunda ilgili ölçek doğrulayıcı faktör analizi sonucundan yeterli puanları alarak, geçerliliği ispatlanmıştır.

Tablo 3'te ise ölçeğin nihai hali yer almaktadır.

TARTIŞMA

Günümüzde yapay zekâ, sağlık, eğitim, turizm, sanayi vb. alanları dönüştürmekte ve etkisi giderek artmaya devam etmektedir. Yapay zekâ teknolojisinin hızla ilerlemesi, klinik alanlarda uygulanması için bir fırsat sunmakta ve potansiyel olarak sağlık hizmetlerinde devrim yaratmaktadır (Alowais vd., 2023). Yapay zekâ, sağlık hizmetlerinde olumlu değişiklikler yaratma ve hastalara sağlıkları üzerinde daha fazla kontrol sağlayarak onları güçlendirme potansiyeline sahiptir. Son yıllarda yapay zekâ, kişiselleştirilmiş sağlık bilgisi sağlamaktan sanal danışmanlık ve uzaktan izleme olanağı sağlamaya kadar çeşitli şekillerde sağlık hizmetlerinin sunumunu iyileştirmek için kullanılmaktadır (Davenport ve Kalakota, 2019).

Yapay zekâ sağlık sistemlerini ilerletme potansiyeline

sahiptir. Bununla birlikte sağlık personelinin yapay zekâyı benimsemeye motive etmede hâlâ birçok engel bulunmaktadır. Bazı sağlık personeli için yapay zekâ ile etkileşim kurmak, ek ve öngörülemez iş görevlerini ele almak daha yüksek düzeyde yetenek gerektirmektedir (Melkas vd., 2020). Bu durum sağlık personelinin yapay zekâ teknolojisi tarafından yerlerinin alınması olasılığı konusunda önemli bir strese yol açabilmektedir. Bazı sağlık personeli, rollerinin yapay zekâ teknolojisi tarafından potansiyel olarak değiştirilebileceği konusunda endişeler duyabilmektedir. Bu endişeler, mesleki bilgi ve becerilerinin eskimesi ve tıbbi ekipler ve hastalar içindeki statülerinin ve değerlerinin potansiyel olarak zayıflaması konusundadır (Nelson vd., 2020). Yapay zekâ teknolojisi iş yapma sürecinde giderek daha fazla kullanıldıkça, sağlık personeli kendilerini tehdit altında hissedebilirler. Yapay zekâ teknolojisinin görüş ve önerilerine daha fazla ağırlık verileceği ve böylece ekip içindeki etkilerinin ve karar alma güçlerinin azalacağı konusunda endişe duyabilirler. Birçok sağlık personeli yapay zekâ-insan egemenliği sorunları konusundaki endişeler nedeniyle yapay zekâyı karşı çıkabilir (Liu

vd., 2022). Sağlık personelinin yapay zekâ araçlarını nasıl çalıştıracaklarını, yapay zekâ çıktılarının güvenilirliğini nasıl değerlendireceklerini ve mevcut iş akışlarını nasıl yeniden tasarlayacaklarını öğrenmeleri gerekir (Briganti ve Moine, 2020). Bu, bazı personelin yapay zekâyı benimseyerek ilerlemesiyle sonuçlanabilirken, yeni yapay zekâ teknolojilerini benimseyemeyen veya benimsemek istemeyenlerin geride kalmasına neden olabilir. Sağlık personeli yapay zekâ çağında becerilerinin ve uzmanlıklarının eskimesi konusunda endişe duyabilirler ve bu da iş güvenliği ve kariyer gelişimi konusunda endişelere yol açabilir (Li ve Liu, 2025). Bu çalışmanın da ortaya çıkma nedeni ve özgün yanı da bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırma kapsamında, sağlık çalışanlarının yapay zekâ teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler karşısındaki "Eskimiş Olma Korkusu" algılarını ölçmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 194 sağlık personelinin edinilen veriler ile ölçek geliştirme çalışması gerçekleştirilmiştir. (Karagöz, 2014). Geçerlilik testlerinin yapılabilmesi açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Sonucunda 5'li Likert tipi 7 ifadeden oluşan tek boyutlu "Eskimiş Olma Korkusu (FOBO) Ölçeği" isimlendirilmiştir. Ölçeğin KMO değeri ve Bartlett Küresellik Testi sonuçları incelenmiş, verilerin faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin açıklanan toplam varyansı %62,917'dir.

Doğrulamalı faktör analizi sonucunda Karşılaştırmalı Uyum İndeksi, Uyum İyiliği İndeksi, Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi, Artan Uyum İndeksi, Normlaştırılmış Uyum İndeksi, Tucker-Lewis İndeksi, ortalama hataların karekökü ve ki-kare-serbestlik derecesi oranı ve yaklaşık hataların ortalama karekökünün uygun seviyede olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen analizler sonucunda geliştirilen ölçeğin idari/tıbbi sağlık çalışanlarının yapay zekâ teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler karşısındaki "eskimiş olma korkusu" (FOBO) algılarını tespit etmek için uygulanabilir veri toplama aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma, idari/tıbbi çalışanlarının FOBO algılarını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Zira literatürde sağlık çalışanlarının FOBO algılarını ele alan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu sebeple çalışmanın literatürdeki boşluğa katkı yapması beklenmektedir. Bununla birlikte sağlık çalışanları özelinde "Eskimiş Olma Korkusu (FOBO) Ölçeğinin" farklı sektörlerde farklı konularla ilişkilendirilip uygulanabilmesi açısından araştırmacılara referans olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Alowais, S., Alghamdi, S., Alsuhebany, N., Alqahtani, T., Alshaya, A., Almohareb, S., Aldairem, A., Alrashed, M., Saleh, K.B., Badreldin, H., Al Yami, M., Al Harbi, S., Albekairy, A. (2023). Revolutionizing healthcare: the role of artificial intelligence in clinical practice. *BMC Medical Education*, 23, 689. <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04698-z>.
2. Briganti, G., ve Le Moine, O. (2020). Artificial intelligence in medicine: today and tomorrow. *Front Med*, 7, 27. <https://doi.org/10.3389/fmed.2020.00027>.
3. Carucci, R. (2024). Face Your Fear of Becoming Obsolete. <https://hbr.org/2024/06/face-your-fear-of-becoming-obsolete?ab=HP-hero-latest-text-2> (Erişim Tarihi: 05.02.2025).
4. Connolly, LM. (2008). Pilot studies. *Medsurg Nurs*, 17(6), 411-412.
5. Coşkun, R., Altunışık, R., ve Yıldırım, E. (2020). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
6. Davenport, T., ve Kalakota, R. (2019). The potential for artificial intelligence in Healthcare. *Future Healthc J*, 6(2), 94-8. <https://doi.org/10.7861/futurehosp.6-2-94>.
7. Davis, LL. (1992). Instrument review: getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5(4), 194-197. [https://doi.org/10.1016/S0897-1897\(05\)80008-4](https://doi.org/10.1016/S0897-1897(05)80008-4).
8. Gallup (2023). <https://news.gallup.com/poll/510551/workers-fear-technology-making-jobs-obsolete.aspx> (Erişim Tarihi: 06.02.2025).
9. George, D., ve Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step By Step: A Simple Guide and Reference. 17.0 Update. Boston: Pearson.
10. Kalser, L. (2023). Gallup: Rising number of college-educated workers admit 'FOBO' due to AI. <https://www.hrdiver.com/news/gallup-rising-number-of-college-educated-workers-admit-fo-bo-due-to-ai/693975/> (Erişim Tarihi: 05.02.2025).
11. Karagöz, Y. (2014). SPSS 21.1 Uygulamalı Biyoistatistik. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
12. Kelly, J. (2023). U.S. Workers Face Growing Fears Of Becoming Obsolete- Here's How You Can Fight Back Against 'FOBO'. <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2023/09/19/us-workers-face-growing-fears-of-becoming-obsolete--heres-how-you-can-fight-back-against-fobo/>. (Erişim Tarihi: 07.02.2025).
13. Li, W., ve Liu, X. (2025). Anxiety about artificial intelligence from patient and doctor-physician. *Patient Education and Counseling*, 133, 108619. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2024.108619>.
14. Liu, CF., Chen, Z.C., Kuo, S.C., ve Lin, T.C. (2022). Does AI explainability affect physicians' intention to use AI? *Int J Med Inform*, 168, 104884. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2022.104884>.
15. Melkas, H., Hennala, L., Pekkarinen, S., ve Kyrki, V. (2020). Impacts of robot implementation on care personnel and clients in elderly-care institutions. *Int J Med Inform*, 134: 104041. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2019.104041>.

16. Morgado, F.F.R, Meireles, J.F.F, Neves, C.M, Amaral, A.C.S, ve Ferreira, M.E.C. (2017). Scale development: ten main limitations and recommendations to improve future research practices. *Psicol Reflex Crit.* 30(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s41155-016-0057-1>.
17. Nelson, C.A., P´erez-Chada, L.M., Creadore, A, et al. (2020). Patient perspectives on the use of artificial intelligence for skin cancer screening: a qualitative study. *JAMA Dermatol* 156(5), 501-12. <https://doi.org/10.1001/jamadermatol.2019.5014>.
18. Saad, L. (2023). More U.S. Workers Fear Technology Making Their Jobs Obsolete. <https://news.gallup.com/poll/510551/workers-fear-technology-making-jobs-obsolete.aspx> (Erişim Tarihi: 06.02.2025).
19. Shine, L. (2023). These are the jobs that AI can't replace. <https://www.weforum.org/stories/2023/05/jobs-ai-cant-replace/> (Erişim Tarihi: 08.02.2025).
20. Shur, D.D. (2006). Exploratory or confirmatory factor analysis?. *Statistics and Data Analysis*, 31, 200-231.